

Міністерство освіти і науки України
Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровський педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»

Навчально-методична картка заняття № 19-20
Назва та № спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Предмет: Українська література

Тема Ліна Костенко. Загальний огляд творчості. Поезії: „Страшні слова, коли вони мовчать...”: ліричний роздум про значення слова в житті людини, суть мистецтва. „Вже почалось, мабуть, май-бутнє” (або „Життя іде і все без коректур”) ліричні роздуми про духовні та етичні цінності особистості; „Хай буде легко. Дотиком пера...”: „Недумано, негадано...”: оригінальність пейзажного малюнка як вияв особливості авторського стилю; глибокий ліризм твору, „краса і сила” почуття кохання у жіночій інтерпретації. „Маруся Чурай”(скорочено): історико-фольклорна основа роману у віршах; тематика та проблематика твору; образи Марусі, Івана Іскри, Богдана Хмельницького як утілення найвищих духовних чеснот українців.

Тип заняття лекційно-практичне

Мета заняття Ознайомити студентів із життєвим та творчим шляхом Ліни Костенко; розглянути твори Ліни Костенко, визначаючи їх філософічну спрямованість і психологізм; розкрити жанрове й тематичне розмаїття її творчості; познайомити з особливостями індивідуального стилю; формувати власне ставлення до таких особистостей, як Ліна Костенко; виховувати любов до поезії.

Роздатковий матеріал: опорний конспект, інструкції до практичної частини, карточки

ТЗН комп'ютер, мультимедійний проектор

Література:

Основна 1. Нові імена в програмі з української літератури. Посібник для вчителя / Упоряд. В.Я.Неділько.- К.: Освіта, 1993.- 351с.

2. Українська література / Під ред. П.П.Кононенко.- К.: Вища шк., 1993.- с.288-

3. Письменники Радянської України. 20-30 роки. / Упоряд. С.А.Крижанівський.- К.: Рад.письменник, 1989.- 407с.

Борзенко О.І. Українська література. Хрестоматія – довідник. Рівень стандарту, академічний рівень ВД Ранок

Додаткова: 2. Дніпрова хвиля: Хрестоматія творів, нововведених до шк. програм.- К.: Освіта, 1993.- 672с.

СТРУКТУРА ЛЕКЦІЙНОГО ЗАНЯТТЯ

I. Підготовча частина:

- 1.1. Організація студентів;
- 1.2. Постановка мети заняття.

II. Основна частина:

- 2.1. Спостереження над мовним матеріалом.
- 2.2. Актуалізація опорних знань за запитаннями.
- 2.3. Складання плану роботи.
- 2.4. Сприймання та засвоєння нового матеріалу.

III. Заключна частина:

- 3.1. Підведення підсумків.
- 3.2. Відповіді на запитання студентів;
- 3.3. Домашнє завдання.

Інструкція

до практичного заняття

Тема Ліна Костенко. Загальний огляд творчості. Поезії: „Страшні слова, коли вони мовчать...”: ліричний роздум про значення слова в житті людини, суть мистецтва. „Вже почалось, мабуть, май-бутнє” (або „Життя іде і все без коректур”) ліричні роздуми про духовні та етичні цінності особистості; „Хай буде легко. Дотиком пера...”: „Недумано, негадано...”: оригінальність пейзажного малюнка як вияв особливості авторського стилю; глибокий ліризм твору, „краса і сила” почуття кохання у жіночій інтерпретації. „Маруся Чурай”(скорочено): історико-фольклорна основа роману у віршах; тематика та проблематика твору; образи Марусі, Івана Іскри, Богдана Хмельницького як утілення найвищих духовних чеснот українців.

Тип заняття Л- ПЗ

Мета заняття Ознайомити студентів із життєвим та творчим шляхом Ліни Костенко; розглянути твори Ліни Костенко, визначаючи їх філософічну спрямованість і психологізм; розкрити жанрове й тематичне розмаїття її творчості; познайомити з особливостями індивідуального стилю; формувати власне ставлення до таких особистостей, як Ліна Костенко; виховувати любов до поезії.

Обладнання аудіо-, відеозаписи, портрет письменника, видання твору, ілюстрації, інтернет-ресурси, роздатковий матеріал. (слайдові презентація)

ТЗН: мультимедійний проектор.

Хід роботи

I. Підготовча частина.

1. Організаційний момент. Мотивація навчальної діяльності.

II. Основна частина.

2.1. Вступне слово викладача.

2.2. Презентація міні-проекту «Гармонія крізь тугу дисонансів»

Групи студентів презентують результати своєї роботи, супроводжуючи показом відповідних слайдів, відео (випереджувальне завдання). Усі студенти складають тези почутого.

2.3. Інтимна лірика як спонука до роздумів про суть кохання. Її сповідальність. Пейзажна і філософська лірика.

2.4. Робота в групах. Опрацювання матеріалу, підготовленого студентами.

- Перша група. Міні-проект «Історична основа твору. Історія написання»

- Друга група. Міні-проект «Композиція твору»

- Третя група. Міні-проект «Образ Марусі Чурай»

- Четверта група. Міні-проект «Сценічне безсмертя «Марусі Чурай»»

2.5. Робота над текстом

Запитання для бесіди. Визначте кульмінаційні моменти в сюжеті роману.

1) Чому, на вашу думку, роман не завершується сценою помилування героїні?

- 2) На які дві основні групи ви поділили б свідків на суді Марусі Чурай?
- 3) На чому ґрунтуватиметься ваш поділ? Розкрийте різницю в моральності представників цих груп.
- 4) Що, на вашу думку, є причиною роздвоєності Грицька: убогість його душі чи лише прагнення нажити Вишнякове добро?
- 5) Розкрийте значення батьківського дому у формуванні світоглядних позицій та виборі життєвих ідеалів (Гриць Бобренко, Маруся Чурай, Іван Іскра, Галя Вишняківна).
- 6) Як ви розумієте такі слова?
Моя любов сягала неба,
а Гриць ходив ногами по землі.
- 7) Що спільного у Марусі та Мавки з "Лісової пісні" Лесі Українки?
- 8) Чому Маруся не може простити Грицькові зради?
- 9) Чому Івана Іскру недолюбливали?
- 10) Стосунки Марусі та Івана Іскри за своїм художнім смислом, за психологічною вирізьбленістю і за естетичною виписаністю — одна з найпрекрасніших сторінок не тільки роману, а й усієї української літератури. Доведіть це, зачитавши найяскравіші епізоди твору.
- 11) Як ви розумієте слова Івана Іскри, в яких висловлено його ставлення до Марусі:
Ми з нею рідні. Ми одного кореня.
Мабуть, один лелека нас приніс.

III. Підсумок заняття.

3.1. Питання для бесіди.

1. Яке враження залишилось у вас від прослуханої поезії?
2. Розкрийте роль поетичного рефрену "на сьогодні, на завтра, навік?"
3. Які почуття викликає пережите ліричними героями?

3.2. Домашнє завдання.

Тема Ліна Костенко «Страшні слова, коли вони мовчать...», «Українське альфреско», «Хай буде легко. Дотиком пера...», «Я вранці голос горлиці люблю...», «Недумано, негадано...», «Маруся Чурай». Творчий шлях. Особливості індивідуального стилю (філософічність, історизм мислення, традиційність, інтелектуалізм, публіцистичність). «Страшні слова, коли вони мовчать...» - ліричний роздум про значення слова в житті людини, суть мистецтва. «Вічні» українські фольклорні типи, новітнє переосмислення традиційної ситуації, образи-архетипи як атрибути української свідомості («Українське альфреско»). Інтимна лірика як спонука до роздумів про суть кохання. Її сповідальність. Пейзажна і філософська лірика

Тип заняття Л- ПЗ

Мета заняття Ознайомити студентів із життєвим та творчим шляхом Ліни Костенко; розглянути твори Ліни Костенко, визначаючи їх філософічну спрямованість і психологізм; розкрити жанрове й тематичне розмаїття її творчості; познайомити з особливостями індивідуального стилю; формувати власне ставлення до таких особистостей, як Ліна Костенко; виховувати любов до поезії.

Обладнання аудіо-, відеозаписи, портрет письменника, видання твору, ілюстрації, інтернет-ресурси, роздатковий матеріал. (слайдові презентація)

ТЗН: мультимедійний проектор.

Хід роботи

I. Підготовча частина.

1. Організаційний момент. Мотивація навчальної діяльності.

II. Основна частина.

2.1. Вступне слово викладача.

У нашому житті є багато проблем, які потребують послідовного осмислення, спокійних та розумних міркувань. Існують одвічні питання, які протягом тисячоліть хвилюють людство. Існують питання, але ж і досі не існує на них відповідей. Кожна мисляча людина звертається до цих питань, обмірковує та осмислює головні морально-етичні проблеми нашого життя. Зрозуміло, навряд чи хтось із нас дасть остаточну відповідь на них. Але ж ми маємо скласти власну думку, особисте ставлення й керуватися ним у своїх вчинках.

Одним із таких важливих філософських питань є питання протистояння неповторного та буденного, творчого підходу й банальності. Це питання широко висвітлювали у своїх творах українські письменники, зокрема й Ліна Костенко. Поетеса підкреслює, наскільки важливо бути особистістю, мати власну точку зору, мислити творчо та неординарно.

2.2. Презентація міні-проекту «Гармонія крізь тугу дисонансів»

Групи студентів презентують результати своєї роботи, супроводжуючи показом відповідних слайдів, відео (випереджувальне завдання). Усі студенти складають тези почутого.

У народі кажуть, що 19 березня прилітають з вирію лелеки — птахи в українському фольклорі обожнювальні й тотемні. Мабуть, саме вони принесли

в цей день у далекому 1930 р. в сім'ю ржищівського вчителя немовля-дитину, яка згодом стала Ліною Костенко.

Батьки майбутньої поетеси — високоосвічені порядні люди — учителювали. З ранніх літ прищеплювали дитині високі моральні, етичні та естетичні смаки, подавали літературні, фольклорні та історичні взірці для наслідування.

На все життя Ліна перед собою мала приклад батька — Василя Костенка, поліглота-самородка (він знав 12 мов), педагога від Бога, який за потреби міг на найвищому рівні викладати всі предмети в школі. Родина Костенків зазнала суворих переслідувань у роки сталінщини.

Одного страшного дня було заарештовано батька та забрано від сім'ї на цілих десять років. Маленька Ліна тоді ще й не уявляла, що таке бути дочкою «ворога народу», вона просто не могла змиритися в душі, за що й чому її такого доброго, розумного, інтелігентного татка так безцеремонно й брутально принизили, відірвали від неї й матері.

У повоєнні роки Ліна почала відвідувати літературну студію при журналі «Дніпро», який редагував Андрій Малишко.

Вона надовго запам'яталася ровесникам і навіть уже відомим талантам не тільки аристократичною красою, яка свідчила про глибоку духовність допитливого дівчатка-підлітка, а й дивовижно свіжими віршами, оригінальним поглядом на світ і вмінням відтворити побачене несподіваними словами.

Раннє дитинство Ліни минало «над берегами вічної ріки» — понад Дніпром. Коли дівчинці минуло 6 років, родина перебралась до Києва. Тут дівчинка закінчила середню школу, навчалася в педагогічному інституті.

1952 р. вступила до Московського літературного інституту імені М. Горького, який закінчила з відзнакою (1956).

Була однією з перших і найпримітніших у плеяді молодих українських поетів, що виступили на межі 1950–1960 рр. Період так званих «шістдесятників» створив новітні стилі в українській літературі, змусив творити щось нове, атипове, щось авангардне, але, як і завше, безжальне та максимально критичне щодо влади та тодішнього режиму.

На початку 1960 р. брала участь у літературних вечорах київського Клубу творчої молоді, але на своєму літературному шляху довелося Ліні Костенко пережити майже п'ятнадцятилітнє невизнання її як митця.

Це був сумний період у житті письменниці зокрема й в історії української літератури взагалі. Хоча й тоді вона писала. Не зламалася, не зневірилася, не занепала духом, а шліфувала своє поетичне слово.

Починаючи з 1961 р., її піддавали критиці за «аполітичність», був знятий з плану знімання фільм за сценарієм Л. Костенко «Дорогою вітрів».

8 квітня 1963 р. на ідеологічній нараді секретар ЦК КПУ з ідеології А. Скаба заявив: «Формалістичні викрутаси зі словом неминуче призводять до викривлення і затемнення ідейно-художнього змісту твору. А що справа саме така, свідчать деякі твори молодих поетів М. Вінграновського, І. Драча, Л. Костенко». Це був сигнал до погрому покоління шістдесятників.

1963 р. — зняли з друку книжку віршів Л. Костенко «Зоряний інтеграл», книжку «Княжа гора» зняли з верстки.

1964–1965 рр. були, очевидно, часом переоцінки цінностей, зокрема світоглядних. Л. Костенко не належала до якихось дисидентських організацій, але коли в 1965 р. почались арешти української інтелігенції, підписувала листи протесту проти арештів української інтелігенції. Була присутня на суді над М. Осадчим і М. Зваричевською у Львові. Під час суду над братами Горинями кинула їм квіти. Разом з І. Драчем звернулася до редакції журналу «Жовтень» (тепер «Дзвін») і до львівських письменників з пропозицією виступити на захист заарештованих. Письменники не зважилися на протест, але подали в суд клопотання з проханням передати на поруки Б. Гориня як наймолодшого з заарештованих. Усе це не вплинуло на перебіг судів, але мало величезне моральне значення.

Травень 1966 р. — у Спільці письменників України, де таврували «націоналістичних відщепенців», частина молоді влаштувала овацію Л. Костенко, яка відстоювала свої позиції й захищала І. Світличного, О. Заливаху, М. Косіва й Б. Гориня.

1968 р. — написала листи на захист В. Чорновола у відповідь на наклеп на нього в газеті «Літературна Україна». Після цього ім'я Л. Костенко в радянській пресі довгі роки не згадувалося. Вона працювала «в шухляду».

1969 р. в діаспорі було видано велику збірку «Поезії», до якої ввійшло все краще, створене на той час поетесою, зокрема вірші, що поширювалися в «самвидаві» через заборону тогочасною цензурою.

1973 р. — потрапила до «чорних списків», складених секретарем ЦК КПУ з ідеології В. Маланчуком. Лише 1977 р., після відходу В. Маланчука, вийшла збірка віршів «Над берегами вічної ріки», а 1979 р., за спеціальною постановою Президії СПУ, — історичний роман у віршах «Маруся Чурай», що пролежав без руху 6 років.

1977 р. Ліна Костенко повернулася у поезію — вийшла друком її збірка «Над берегами вічної ріки», через два роки — роман у віршах «Маруся Чурай», 1980 р. — збірка «Неповторність», 1987 р. — збірка «Сад нетанучих скульптур». 1989 р. побачила світ збірка «Вибране».

1999 р. був написаний історичний роман у віршах «Берестечко» й окремою брошурою видана лекція «Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала», прочитана 1 вересня 1999 р. в національному університеті «Києво-Могилянська академія».

Ліна Костенко посідає виняткове місце в українській літературі останніх чотирьох десятиліть не завдяки радикальним творчим експериментам, не з огляду на зайняту політичну позицію чи «провокативний» стиль життя — елементи, з яких критики звикли складати портрет митця і створювати йому похвальну громадську опінію. Ліна Костенко є видатною постаттю українського культурного життя завдяки своїй сильній особистості, принциповому запереченню позиції пристосуванства, яка характеризує багатьох радянських письменників, здатності мовчати в час, коли це мовчання означало відмову від спокус облаштувати своє життя ціною поступок.

Загальне визнання видатної поетеси вона здобула завдяки вмінню синтезувати в своїй творчості найкращі риси української поезії й відкинути гірші.

Цими гіршими можна вважати велемовність, сентиментальність, надмірний пафос, оперування надто скромним «словником» символів, що часто зводиться

до кількох чи кільканадцяти елементів, запозичених з поезії Тараса Шевченка, Лесі Українки, народної пісні, послугування загальниками, стилізацію, легкість, з якою поезія потрапляє під вплив патріотично витлумаченої мілізни, стереотипність мислення. Ліні Костенко вдалося щасливо уникнути цих шкідливих для лірики ознак, якими позначена творчість багатьох українських поетів, прозаїків, навіть критиків.

Ліна Костенко є також авторкою кіносценаріїв та кваліфікованим перекладачем польської лірики, зокрема поезій Марії Павліковської-Ясножевської. Поетеса уникнула репресій, яких зазнала частина непокірних українських письменників, її довголітнє мовчання, що мало бути покарою влади за оборону прав людини і, сказати б, прав культури на існування, переросло в загальний вияв протесту й обернулося високим авторитетом не тільки в сфері літератури. Від 1961 по 1977 рр. поетесу не друкували, а підготовлені у видавництві збірки лірики були розсіпані. Перед періодом вимушеного мовчання видала три поетичні книжки: «Проміння землі» (1957), «Вітрила» (1958), «Мандрівки серця» (1961).

Уже ці три перші збірки засвідчили, що Ліна Костенко є, поруч з Іваном Драчем, Миколою Вінграновським, Дмитром Павличком, видатною індивідуальністю в українській поезії після 1956 р. Зокрема третя збірка «Мандрівки серця» стала мистецькою подією 1961 р., на авторські вечори сходилися юрми людей, спраглих справжньої лірики, а не ідеології. «Її третя збірка має принципове значення, — писав тоді молодий поет Василь Симоненко, який пізніше трагічно вмер. — Уже самим фактом свого існування вона перекреслює ту тріскучу та плаксиву писанину деяких наших ліриків, що своїми утворами тільки захаращують полиці магазинів та підривають довір'я читачів до сучасної поезії». Політичні заморозки, які настали в середині 60 рр., спричинилися до того, що поетеса далі видавати свої книжки не могла.

Чергова книжка «Сонячний інтеграл» (1963) була порізана внаслідок втручання цензури. Те саме спіткало й книжку «Княжа Гора» (1972), підготовлену після багатьох років мовчання. Тому в певному сенсі збірка «Над берегами вічної ріки» стала в 1977 р. наче новим дебютом, який відразу повернув Ліні Костенко чільне місце в літературі. Відтоді вона опублікувала кілька важливих поетичних книжок: «Маруся Чурай» (1979), «Неповторність» (1980),

«Сад нетанучих скульптур» (1987).

Захоплено сприйнята читачами книжка «Вибране» (1989), видана тиражем 70 тисяч примірників і швидко розкуплена, заповідала час великих перемін в Україні. Та після активних 70–80 рр. ХХ ст. Ліна Костенко знову друкує небагато, не бере участі в публічному літературному житті й далі залишається мовчазним авторитетом сучасної української літератури, яка ніяк не може вийти поза навички мислення категоріями минулої епохи. Пише книжку про чорнобильську трагедію.

Уже в дебютній збірці Ліни Костенко «Проміння землі» були окреслені основні ліричні мотиви, яким поетеса залишилася вірною до сьогодні, — історія, кохання, традиція, поетичне слово. Такий діапазон склався під впливом переживань і роздумів різних за своїм характером, але водночас таких, що становлять міцний фундамент мистецької індивідуальності. Тут можна знайти

громадянські настрої, гостру стурбованість байдужістю світу, вразливість тонкої людської натури, епічне переживання історії, схильність до іронії, зацікавлення фольклором, відчуття гармонії зі світом, пов'язаної в поетеси з постаттю освіченого мандрівного мудреця Григорія Сковороди, а також вплив філософії дзен (один з напрямів східної філософії).

Характеризуючи еволюцію поетеси на площині вірша, змін у поезиці, Микола Ільницький відзначає поступове ускладнення внутрішнього світу її ліричного «я» і ліричного героя. Цей процес він окреслює як «шлях від парадоксу до драматизму».

Драматизму внутрішньої діалектики, який є основним нервом творчості Ліни Костенко, твердить критик і додає: «Ця діалектика має свою логіку, яка веде від раціоналістичних антитез до досягнення складності життя, суперечливості художнього пізнання, хоч не раз доводиться заперечувати себе саму». Протилежності можуть зберігати власну суверенність і навіть спів творити з правдою, якщо вони не протистоять фундаментальним основам життя і не будують світу за згори апріорно прийнятою тезою, яка завжди буде невиваженною, податливою на історичну і психологічну фальш. Полярність стає у поезії Ліни Костенко *coincidentia oppositorum* (збігом протилежностей) і водночас єднає різні аспекти екзистенційного явища. Напруга між ними виявляється сутністю буття і перемін. Доводиться погодитися з критиком, що співвідношення між збірками «Над берегами вічної ріки» і «Неповторність» вкладається у принцип тези й антитези. Перша книжка утверджує тривкість духовних вартостей, друга підносить ідею унікальності кожного здобутку, кожного мистецького феномена.

Уже в ранніх віршах Ліни Костенко владарювали глибокі філософські підтексти, що й досі змушують замислитись над не сказаним безпосередньо, але легко вгадуваним. Дебютувавши трохи раніше за «шістдесятників», вона стала їхньою «предтечею», однією з тих, хто повертав поетичному слову естетичну повноцінність, хто рішуче ламав звичні художні критерії. Вихід книжки «Над берегами вічної ріки» став справжньою літературною сенсацією. І не тільки тому, що нею Ліна Костенко поверталася в поезію: читач відчував справжню тугу за книжками, в яких проступає абсолютно незалежне художнє мислення без авторових оглядань на цензорів і редакторів. «Вічна ріка» — вміщує в собі життя окремої людини, помножене на її збагачену й вигострену історичним досвідом пам'ять, «вічна ріка» — це масштабне річище, в якому злилося й нерозривно поєдналося суто особисте й загальнолюдське.

Ліна Костенко — одна з тих, хто не втратив людської гідності в часи випробувань, і її шістнадцятирічне мовчання не було слабкістю чи компромісом із владою, бо свою позицію поетеса завжди виражала прямо і відкрито.

Її принциповість і прямота настільки лякали й дратували представників влади, що вони з величезним задоволенням у будь-який спосіб примусили б її мовчати. Але Л. Костенко користувалась такою великою популярністю і любов'ю читачів, що чиновники просто боялись її чіпати.

У книжці «Над берегами вічної ріки», а далі й у наступних перед читачем широко розкривається національна історія («Лютіж», «Чигиринський колодязь», «Стара церковця в Лемешах», «Князь Василько», «Чадра Марусі

Богуславки», «Горислава-Рогніда», «Древлянський триптих», драматична поема «Дума про братів неазовських»).

Надзвичайний, безпрецедентний успіх мав історичний роман у віршах «Маруся Чурай». Цей твір не має нічого спільного з усім тим, що досі було написано про легендарну поетесу, і представляє в українській літературі рідкісний жанр. Працюючи над ним, Ліна Костенко використала ті скупі історичні, а по суті, напівлегендарні відомості про співачку-поетесу з Полтави Марусю Чурай, що з плином часу дійшли до нас...

Можна багато ще говорити про Ліну Костенко. Незабутнє враження справляють її поезії «Пастораль ХХ сторіччя», «Доля», «Ліс», «Біла симфонія», «Балада моїх ночей», «Давидові псалми» тощо.

Та про який би твір ми не говорили, бачимо, що перед нами справжній лірик, у якого так майстерно поєднується мудрість і пристрасть, чарівна легкість і філософська глибина, роздуми і узагальнення. І все це заради людини, заради її майбутнього:

Я сповідаю віру,
В якій оточують німбом не святих,
Не пророків, а просто щасливих людей.

Ліна Костенко — це не тільки чесний, а й безстрашно цікавий й напружено мислячий митець. Тому-то їй затісні рамки ідилії, пасторалі. Вона «збурунює» ці жанри з середини.

Пристрасно закохана в життя, Ліна Костенко гнівно засуджує війну, що забирає найдорожче — людські життя. Маленькою дівчинкою переживши страхіття війни, поетеса написала ряд віршів, які пронизує біль від усвідомлення тих втрат, яких зазнало людство від численних воєн. Одна з її поезій так і називається «Мій перший вірш написаний в окопі»:

Мій перший вірш написаний в окопі,
на тій сипкій од вибухів стіні,
коли згубило зорі в гороскопі моє дитинство,
вбите на війні.

«У війни страшне обличчя», — стверджує Ліна Костенко. Про це вона пише у віршах «Пастораль ХХ сторіччя», «Тутobelісків ціла рота». Божа заповідь «не убий» близька і дорога серцю письменниці. Тому вона засуджує класову і національну ненависть, що призводить до втрати духовності, людяності, викликає руйнації і смерть.

Елегійну й разом із тим зворушливу картину малює Л. Костенко у своїй поезії «Українське альфреско», навіяну, очевидно, казкою. А також роздумами про людську долю. Одних вона щедро обдарувала дітьми та онуками, іншим — не дала їх. Тільки сусідським дітям можуть дід та баба подарувати свою ласку, дати гостинця. А потім — бути один для одного, як «остання в світі казка», на яку, ставши навшпиньки, задивляються жоржини.

Вірші Ліни Костенко нікого з читачів не залишають байдужими, вони сповнені справжньої, непідробної любові — до людини, природи, рідного краю.

Все, про що пише письменниця — про події сивої давнини чи кохання, красу навколишнього світу чи поезію, — читати однаково цікаво.

2.3. Інтимна лірика як спонука до роздумів про суть кохання. Її сповідальність. Пейзажна і філософська лірика.
Пейзажна лірика

У пейзажній ліриці Ліни Костенко часто зустрічаємо слово «люблю». Природа, ніби відчуваючи настрій людини, приймає її болі й страждання, наснажує світлою радістю й тихим умиротворенням, дарує відчуття скороминушності суєтного людського життя й вічності навколишнього світу, і поетеса відповідає їй любов'ю й вдячністю:

Мене ізмалку люблять всі дерева,
І розуміє бузиновий Пан,
чому верба, від крапель кришталева,
мені сказала: «Здрастуй!» — крізь туман.
Чому ліси чекають мене знову,
на щит піднявши сонце і зорю. —
Я їх люблю. Я знаю їхню мову.
Я з ними теж мовчанням говорю.

Якщо, за визначенням В. Панченка, ріка у творах Ліни Костенко є символом стоїцизму, то ліси, сади, взагалі дерева — символом торжества життя. Природа для Ліни Костенко така ж одухотворена, як людська душа. Рідкість із зеленим світом — це спорідненість з духовним космосом нашої планети, гостре відчуття неподільності всього живого. У вірші «Послухаю цей дощ» про це сказано дуже чуйно й водночас відверто:

Цілую всі ліси. Спасибі скрипалю.
Він добре вам зіграв колись мою присутність.
Я дерево, я сніг, я все, що я люблю.
Та, може, це і є моя найвища сутність.

Природа, особливо дика, вільна й свавільна, для Ліни Костенко щось значно більше, ніж просто група дерев чи стихія. Це окремий світ у світі, до речі, завжди набагато щедріший і чистіший від людського.

Інтимна лірика

Емоційним багатством відзначається й інтимна лірика Ліни Костенко, пронизана мотивом любові як прекрасної стихії ніжності й осяяння душі. У книзі «Вибраного» вона складає розділ «Безсмертним рухом скрипаля».

Люблю до оніміння,
до стогону, до сліз...

Це дуже характерні для інтимної лірики Ліни Костенко рядки з вірша «Недумано, негадано». Ще й тим характерні, що в них — бунт проти ерзац почуттів, напівлюбові, лукавства й розрахунку.

Ти пам'ятаєш, ти прийшов із пристані.
Такі сади були тоді розхристані.
І вся в гірляндах, як індійська жриця,

Весна ряхтіла в іскорках роси.
Плакучі верби не могли журиться,
Такі були у іволг голоси!

На перший погляд здається, що про кохання тут не сказано жодного слова. Але це поверхове враження. Насправді ж тут кожне слово промовляє про любов. Навіть не промовляє, а кричить, шаленіє. Бо йдеться про свято любові. У поетеси немає слів, які про це свято сказали б прямо. Тому вона показує захмелілу від щастя природу — розхристані, немов сп'янілі від весняної повноти життя, сади, гостру свіжість вранішньої роси, що виблискує під першими сонячними променями, бентежно-радісний спів птахів, що не дають журитися навіть плакучим вербам. «Настрій» природи абсолютно відповідний настрою сповненої любовними почуттями героїні.

Але, як це завжди буває в Ліни Костенко, найбільш вражаючі рядки — у фіналі твору. Саме вони надають довершеності:

А під вікном цвіли у нас троянди,
Не вистачало трішечки доби
А на дошку прозорої веранди
Ходили то дощі, то голуби...

Це дає нам відчуття, і бачення середовища, у якому перебували двоє сп'янілих від щастя людей, їм так було добре вдвох, що вони не могли набутися один з одним — «не вистачало трішечки доби». При всій зовнішній простоті, остання фраза надає поезії остаточної довершеності.

Якщо все ж таки спробувати схарактеризувати любовну лірику Ліни Костенко зі змістового боку, то треба відзначити, що вона містить досить широкий емоційний спектр цього почуття — від його найвищої піднесеності, своєрідного «піку» почуттєвого підйому, коли любов, здається, набуває ознак близької до божевілля навіженості, до більш спокійних, навіть пригасаючих станів. Почнемо з поезії, у якій любов — невгамовна пристрасть:

Спини мене отямся і отям,
Така любов буває раз в ніколи.
Вона ж промчить над зламаним життям,
За нею будуть бігти видноколи.
Вона ж порве нам спокій до струни,
Вона ж слова поспалює вустами.
Спини ж мене, спини і схамени,
Ще поки можу думати востаннє,
Ще поки можу, але вже не можу.

2.4. Аналіз поезії Ліни Костенко. Міні-дослідження (робота в групах, випереджувальне завдання).

III. Підсумок заняття.

3.1. Питання для бесіди.

1. Яке враження залишилось у вас від прослуханої поезії?
2. Розкрийте роль поетичного рефрену "на сьогодні, на завтра, навік?"

3. Які почуття викликає пережите ліричними героями?

3.2. Домашнє завдання та коментар до його виконання

1. Прочитати роман у віршах «Маруся Чурай».

2. Підготувати міні-проекти: «Історична основа твору. Історія написання»; «Композиція твору»; «Образ Марусі Чурай»; «Сценічне безсмертя “Марусі Чурай”» (у групах).